

Okul Öncesi Dönemde Toplumsal Yaşam Becerilerinin Kazandırılmasında Yaratıcı Dramanın Kullanımı

İsmail GÜVEN*
Ankara Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı okul öncesi eğitimde toplumsal yaşam becerilerinin kazandırılmasına yönelik etkinlikler ve yaratıcı drama çalışmalarının bu etkinliklerde kullanılmasını tartışmaktır. Yaratıcı drama, kendine özgü teknikler ve çalışma biçimiyle, çocukların doğal dili olan oyunu da kullanarak, toplumsal yaşam becerilerine yönelik etkinliklerin ele alınıp işlenmesinde okul öncesi dönemde en iyi işe koşulabilecek çok yönlü bir alandır. Okul öncesi dönem, sosyal açıdan çocuğun toplumla karşılaştığı, formal ilişkilerin olduğu dönemdir. Bu dönemde çocuk, sosyal etkileşim ve iletişimi ilk kez aile ortamından daha katı ve kurallara uygun biçimde gerçekleştirir. Okul öncesi dönemdeki yaratıcı drama çalışmaları çocukların yeni karşılaştıkları bu dünyaya uyum gösterebilmeleri için doğaçlama yarattıkları ürünleri ve ifade biçimlerini içermektedir. Çocuklar yaratıcı drama çalışmalarında, müzik, öykü ve farklı etkinliklerle toplumsal konu ve olaylara ilişkin önemli yaşantılar elde etmeye başlarlar. Yaratıcı drama çalışmalarındaki bu yaşantılar çocuğun başkalarıyla daha sağlıklı ve etkili biçimde iş birliğine girme ve iletişim kurma becerilerine katkıda bulunur. Çocuklar, farklı yaratıcı drama ortamlarında duygu ve düşüncelerini farklı semboller kullanarak ifade edebilirler. Doğaçlama, müzik ve drama oyunları, içinde yaşadıkları dünyaya ilişkin ilgilerini artırır ve düşüncelerini farklı biçimde ifade etmelerine olanak sağlar.

Anahtar sözcükler: Sosyal aktivite, okul öncesi, eğitim programı, yaratıcı drama, erken çocukluk

Abstract

The purpose of this study is to discuss the usage possibilities of creative drama for the activities of social life skills in pre-school years. Using the play, which is natural expression way of children, creative drama with its particular techniques and methods could provide children social skills through social activities. Preschool education offers opportunities for children to get involved in real life situations. Social interaction and communication took place in a strict manner and strict rules in that level. Creative drama in preschool level involves young children in expressive and spontaneous productions for adapting this new world for them. Children demonstrate their unique interpretation to music, songs, and stories through movement and dramatic experiences. These experiences contribute to children's ability to communicate more effectively and engage in cooperative activity with others. Young children express their ideas, thoughts, and feelings using a variety of symbols in different activities in drama sessions. Through their improvised music, and dramatic play, children actively engage in representing what they know and how they think, using problem-solving strategies to express ideas in different forms. Creative drama may enhance children's ability to interpret social relations and are associated with growth in all areas of development, including academic learning.

Keywords: Social activity, preschool, curriculum, creative drama, early childhood

* Yrd. Doç.Dr., Ankara Üniversitesi, E-posta: iguven@education.ankara.edu.tr

Giriş

Çocuklar doğumdan itibaren, çevrelerinde oluşan olayları algılamaya ve içinde yaşadıkları toplumdaki ilişkileri kavramaya çalışmaktadırlar. İçinde yaşadıkları toplumu belirleyen sosyal ve teknolojik değişimler çocukların yaşantılarını etkilemektedir. Buna karşın, çocukların bu değişimlere nasıl tepkide bulunacaklarını kestirmek oldukça güçtür. Ayrıca, geleceğin yetişkinleri olduklarını düşündüğümüzde, yaşadıkları topluma ilişkin kazanımları elde etmelerinin önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Okul öncesi eğitim kurumları aslında farklı kültürel ve ekonomik çevrelerden gelen çocukları içinde barındırmakta ve toplumun minyatürü gibi algılanmaktadır. Çocuklar, okul öncesi dönemde formal kurallar ve yaptırımlarla ilk kez karşılaşır. Zaman ve mekanı farklı biçimlerde algılamaları da bu dönemde başlar. Bununla birlikte, çocuklar alışkın olmadıkları bu kurallara ve yaptırımlara anında tepkide bulunamazlar.

Sosyal ve kişisel olarak verimli ve işe yarar kararlar vermeleri zaman alır. Okul öncesi dönemde toplumsal yaşamın kavratılmasına yönelik düzenlenmiş, toplumsal yaşam becerilerini kazandırmayı ön plana alan etkinlikler bu beklentilere cevap verebilir, çocuklara karşılaştıkları sorunlarla baş edebilecekleri temel bilgi ve becerilerle donatabilir. İyi planlanmış ve düzenlenmiş toplumsal yaşama ilişkin etkinlikler okul öncesi dönemde çocukların merakını uyandırıp, kişisel ve sosyal dünyayı anlamalarını sağlayabilmelidir. Bu çalışmalar olabildiğince erken başlamalı ve yapılandırılmalıdır çünkü çocuklar topluma yönelik tutum ve değerlerinin büyük bölümünü yaşamlarının ilk yıllarında oluşturmaktadırlar. Toplumsal yaşam becerilerinin kazandırılmasına yönelik etkinliklerde de tıpkı fen ve doğa etkinliklerinde olduğu gibi farklı biçimde çocukların yaşantılar geçirmelerini sağlamak gerekir, çünkü bu etkinlikler çocukların gelecekleri hakkında bilgi ve beceri alacakları yaşantılara temel oluşturur. Okul öncesi dönemin özelliklerini dikkate aldığımızda, çocuklara yönelik etkinlikleri onların doğal yaşantılarının bir parçası olarak düzenlemek gerekliliği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Amaçlı etkinlikler ve doğaçlamalar

toplumsal yaşamda kullanabilecekleri becerileri kazandırmada oldukça etkili olabilmektedir. Çocuklar, yaşları ilerledikçe, olayları ve ilişkileri kendilerine özgü yöntemlerle yorumlayıp, diğer bireylerle iletişim kurmaktadırlar. Çocukların doğal olarak kendi duygu ve düşüncelerini anlatabilmesi, diğer insanların bunları anlayabilmesi sağlıklı toplumsallaşmanın da ön koşuludur. Okul öncesi dönem, çocuğun çevresini araştırıp tanımaya çalıştığı, çevreyle iletişimi kurmaya istekli olduğu, içinde yaşadığı toplumun değer yargılarını ve o toplumun kültürel yapısına uygun tepkilerin oluşturulduğu ilk dönemdir (Pinciotti, 1993). Bu dönem Piaget'nin tanımıyla çocuğun kendi kendisini merkeze aldığı ve gereksinimlerini karşılamak için başkalarıyla iletişim kurduğu, başkalarının kendi kurallarına uymasını beklediği dönemdir (Bybee ve Sund, 1990). Okul öncesi dönemde bu tür beceriler farklı etkinlikler yoluyla gerçekleştirilebilir. Bunlardan biri de yaratıcı drama çalışmalarıdır.

Olay, olgu, yaşantı ve bilgileri yeniden yapılandırmaya yönelik olan yaratıcı drama çalışmaları toplumsal yaşamı yeniden oluşturulabilir. Ancak yaratıcı drama çalışmaları, bildiğimiz çocuk oyunlarındaki gibi belli kuralları ve bu kurallar içindeki sonsuz özgürlükleri içerir. Bu çalışmalarda, tıpkı tiyatrodaki olduğu gibi, gruptakiler belli bir atmosferi ve o andaki oyun oynama yaşantısını paylaşırlar (Adıgüzel, 1993). Yaratıcı drama çalışmaları, sanat eğitimi alanı başta olmak üzere eğitim bilimlerinin alt alanlarından yararlanır, güzel sanatların farklı alanlarıyla da ilişkilendirilebilir. Fotoğraftan müziğe, heykelden şiire, öyküye, kitle iletişim araçlarının eğitim açısından etkilerinden resme, eğitimin psikolojik temellerinden sosyolojiye kadar pek çok alandan kendine içerik oluşturabilir (Üstündağ, 2001).

Eğitimde yaratıcı drama, nerede uygulanırsa uygulansın, bir öğrenme yöntemi, kendini ifade etmede bir araç ya da bir sanat biçimi olarak görülmektedir. Yaratıcı drama süreçleri farklı alanlarda kazanımlar elde etmeyi, etkileşim kurmayı sağlayıp ve sosyalleşme ile birlikte güveni, kendine saygıyı geliştirebilir. Ayrıca bir topluma ait olma ya da bir grubun üyesi olmanın getirdiği bir güç, iletişim ve problem çözme yetilerinin de

geliştirilmesi yaratıcı dramanın getirdiği önemli katkılardandır. Örgün eğitim kurumlarında bir ders işleme yöntemi olarak eğitimde drama, profesyonel ve amatör tiyatro oyuncusu yetiştirmede, küçük çocuk-çocuk ve ergenlerin özgür zaman etkinliğinin önceden belirlenmiş amaçlara uygun biçimde yürütülmesinde, zihinsel ve bedensel özürllülerle, içe kapanıkların eğitilmesinde başvuru değerli bir kaynaktır (San, 1990).

Bireysel gereksinim ve gelişim düzeyleri farklı olan çocukları bir anda sosyalleştirmek ve yaratıcı dramayı bu alanda kullanmak ilk anda kolay olmayabilir. Eğitimde yaratıcı drama çalışmaları, uygulamada sanılanın aksine, okul öncesi dönemde yer alan çocukların toplumsal yaşama ilişkin kazanımlar elde etmelerine önemli katkılarda bulunabilir. Yaratıcı drama çalışmaları çocuklara toplumsal yaşamda kullanacakları beceriler konusunda önemli ipuçları verebilir, çocukların başkalarıyla iletişim kurmak için hangi sembolleri ya da iletişim biçimlerini geliştirdiklerini anlamak için araç olarak kullanılabilir. Çünkü yaratıcı drama etkinlikleri önemli toplumsallaşma olanakları sunar ve olayların birbirleriyle olan bağlantılarını kurma olanağı sağlar. Araştırmalar, çocukların, okul öncesi dönemde yaratıcı drama oturumlarından sonra yaptıkları değerlendirme ve görüş bildirmeleriyle, geleneksel olarak düzenlenmiş olan etkinliklerden daha fazla ve kalıcı kazanımlar elde ettiğini ortaya koymaktadır. Yaratıcı drama bütün bunları çocukların doğal ifade etme biçimleriyle yani oyunları aracılığıyla sunar. Yaratıcı drama çalışmaları, çocukların oyun içinde kendilerine özgü biçimde görüşlerini ifade etmelerine ve yorum yapmalarına olanak tanır ve onları sosyal bilinç ve anlayışı geliştirmeye yönelterek, kendileri dışındaki dünyaya daha anlamlı olarak katılmalarına yönelik farklı yaklaşımlar sunar. Bu yeterlikleri kazandırırken kullandığı bazı ilkeler vardır. Yaratıcı drama bu yeterlikleri kazandırırken bazı ilkeler kullanır. Bunlardan ilki "mış" gibi yapmaktır (Hahn, 1991).

Çocukların erken yaşlarda toplumsallaşmaya başlaması eğitim dünyasında en çok ele alınan konulardan biridir. Toplumdaki farklı kesimler, çocukların sağlıklı kişilik geliştirmesi ve topluma

uyum sağlaması için okul öncesi döneme daha fazla önem verilmesinin gereğini vurgulamaktadırlar. Bunu gerçekleştirmek için kuram ve uygulamacılar da yeni çalışmalar yapmaktadırlar. Bu çalışmalar, özellikle sanat etkinlikleri ve oyun formundaki etkinlikler günümüzde daha fazla tercih edilmeye başlamıştır. Çocukların toplumsallaşması için okul öncesi dönemde yapılacak olan etkinlikler onların geleceğe hazırlanması olarak görülmektedir (İsmihan, 1992).

Okul öncesi dönemdeki çocuklarının doğal yaratıcılıkları ve hayal dünyaları vardır. Bu dönemde her yönden gelişme içinde olduklarından, duygu ve düşüncelerini ifade edebilmek için başkalarıyla etkileşime girebilmektedirler. Bu dönemde zamanının büyük bölümünü oyun oynayarak geçiren çocuk özellikle 3 yaşından sonra grup halinde oynadığı oyunlarda karşılıklı iletişim kurmakta ve etkileşimde bulunmaktadır. Çocuklar, oyun sırasında sosyal ilişki ve eylem biçimlerini geliştirmektedir. Temeli oyuna dayalı olan yaratıcı drama etkinlikleri çocukların çatışmaları çözmesine yardım ederek, kendilerini ifade etmelerine olanak verebilmektedir. Yaratıcı drama çalışmaları, diğer çocuklarla iletişimi sırasında birçok şeyi anlayabildikleri halde, sözcük dağarcıkları sınırlı olduğu için, sözel olarak kendisini ifade etmede güçlük çeken çocuklara farklı anlatım biçimleri olanağını sağlayabilmektedir. Çocuklar yaratıcı drama çalışmaları içinde, toplumsal yaşama uyum sağlayabilmek için gerekli olan farklı düşünme, konuşma, dinleme ve anlatma becerilerini de kazanmaktadır. Yaratıcı drama çalışmalarında, çocuklar tüm sosyal sorunlarla baş edebilmek için plan yaparken, problem çözerken ve grupla kurduğu etkileşim sonucu verdiği doğal tepkilerle çözüme ulaşmaktadır (Hahn, 1991; Pinciotti, 1993).

Ayrıca yaratıcı drama çalışmalarında çocuklar, öğrenmeye odaklanıp, önceki yaşantılarıyla bağlantılar kurup daha sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilme şansını elde edebilmektedirler. Yaratıcı drama çalışmaları iletişim becerilerini zenginleştirmekte, insan ilişkilerine farklı bakış açıları sunmakta ve sosyal becerilerin gelişmesine ortam hazırlamaktadır (Turner, Mayall, Dickinson, Clark, Hood, Samvels & Wiggins, 2004).

Yaratıcı drama eğitim ve öğretimde geleneksel yöntemlere göre daha yeni bir yöntem olarak farklı avantajları da içinde taşımaktadır. Ezbere ve bilgi yığmacasına dayalı bir eğitim dizgesinde birey, çeşitli uygulamaların yaptırımlarından kurtulamamakta, bilgiyi arayarak, paylaşarak bulamamakta, elde ettiği bilgiyi organize edip sunamamaktadır (San,1990). Özellikle sosyal gelişimin en önemli basamağı olan okul öncesi dönemde, yaratıcı drama etkinliklerinde toplumsal yaşama ilişkin olayların canlandırılmasıyla gerçek yaşamın bir provası yapılabilir. Çünkü yaratıcı drama, yaratıcılığı geliştiren etkili bir yöntem ve yaratıcı bireyi yetiştiren başlı başına bir eğitim alanıdır. Çocuklar tıpkı yetişkinlerde olduğu gibi, yaratıcı drama etkinliklerinde gerçek yaşamda karşılaştıkları sorunlarla yüz yüze gelecek toplumsal konulara ilişkin ilk elden orijinal yaşantılar elde edebilirler. Bir bütün olarak düşünüldüğünde yaratıcı drama bir eğitim programında yer alan hedeflerin tümüne ulaşmada önemli ve etkili bir araç olabilir (Harrison, 1999, s. 89).

Okul öncesi dönemdeki çocuklar, sınıfların sosyal ortamında toplumsal ve kişisel ilişkilerini daha kolay oluşturup, yeteneklerine ilişkin algılarını dışa vurabilmektedirler. Çocuklar, yaratıcı drama çalışmaları aracılığıyla, ben duygusunu geliştirip, davranışlarının sorumluluğunu alıp, kendi kendilerini yönetme becerilerine yönelik ilk uygulamaları bu dönemde kazanmaktadırlar. Enerjilerini yeni yaşantılar elde etmeye daha fazla yönlendirebilmektedirler. Kendi kişisel alanlarının sınırlarını tanıyıp, yaşantılar elde etmeye istekli olup ilgilerini kavrayabilmektedirler. En önemlisi kurallara ilişkin aile dışındaki ilk deneyimleri bu dönemde kazanabilirler. Duygularının farkına varıp kontrol etmeyi öğrenirler. Yaratıcı drama çalışmaları bu anlamda kişisel gelişimlerine katkıda bulunacak ortamlar oluşturarak, gerçek yaşama ilişkin ön deneyimler kazandırabilir (Peter, 1994; Pinciotti, 1993).

Okul öncesi Dönemde Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Yeri

Okul öncesi dönemde yaratıcı drama çalışmaları, küçük çocukların kendilerini ifade ede-

bilecekleri spontan etkinlikleri sunar. Çocuklar, yaratıcı drama etkinlikleri içine yerleştirilmiş olan müzik, şarkı, resim vb. çalışmalara kendi özgün yorumlarını katabilirler. Bu yaşantılar, çocukların başkalarıyla daha etkili iletişim kurmalarına katkıda bulunur. Çocuklar, duygularını yaratıcı drama etkinliklerindeki hareketler yoluyla rahatça ifade edebilirler. En önemlisi, yaratıcı drama çalışmalarına katılarak sosyalleşme becerileri kazanmaya başlarlar (Turner vd., 2004). Küçük çocuklar, düşüncelerini ve duygularını farklı sembollerini kullanarak ifade edip, resim, müzik ve yaratıcı drama gibi etkinlikler yoluyla, ne düşündüklerini, nasıl düşündüklerini, ne bildiklerini, problemleri nasıl çözdüklerini farklı biçimlerde anlatabilir. Güzel sanatların farklı alanları çocukların sembollerini yorumlama gücünü artırır ve gelişmelerine yardımcı olur ve akademik anlamda gelişimlerini sağlayabilir. Çocuklar, plastik sanatların yaratıcı drama çalışmalarına eklenmesiyle, farklı materyalleri kullanarak, özgün çalışmalar yaratabilir; renklerin gücünden yararlanarak yeni düşünceler oluşturabilirler. Yaratıcı drama çalışmalarına eklenmiş olan, plastik sanatlar çalışması çocukların kendilerini sanatsal form aracılığıyla ifade etmelerini de sağlayabilir (Peter, 1994).

Erickson (1972) drama çalışmalarını sosyal yaşamdaki kuralları içselleştirme ya da sosyal yaşamın provası olarak görür. Bu oyunlar yoluyla yaratıcı drama çalışmaları sosyal gelişimin de bir parçasıdır. Yaratıcı drama çalışmalarında sosyal davranış form ve örnekleri tekrarlanarak, birey kendini tanıma ve empati geliştirme şansını yakalar. Erickson, yaşamın provasının drama gibi kurgusal oyunlarda canlandırıldığını belirtir (s. 133). Çocukların oyun yoluyla yaşamda başarısızlık, yalnızlık ve hayal kırıklığı gibi bir dizi karmaşık sosyal sorunlarla başa çıkmayı öğrenebileceklerini öne sürer. Erickson bu anlamda çocukları, hayali oyunları oynayarak yaşamlarındaki eğretilmeleri kavramaya teşvik etmeyi önerir. Bolton ise, dramanın çocukların yaşamları için bir eğretilme olduğu savından hareketle, öğretmenin görevinin bu yaşantıları eğitsel açıdan anlamlı hale getirmek olduğunu ekler (Akt.: Kitson ve Spiby, 1997, s. 36). Bolton, bu noktada

Heathcote'tan hareketle, öğretmenin sürece müdahalesini olağan karşılamakta, eğitsel açıdan öğretmene yaratıcı drama çalışmalarına müdahale etme görevini yüklemektedir. Böylece yaratıcı drama etkinlikleri, okul öncesi dönem dahil, birçok eğitim kademesinde toplumsal yaşam için gerekli becerileri kazandırmada önemli bir araç durumuna gelmektedir.

Yaratıcı Drama Etkinlikleri: Sosyal Beceri Kazanımına Yönelten Uygulamalar

Tarihsel açıdan baktığımızda, çocuk gelişimi ile ilgili psikolojik araştırmaların bir çocuğun yaşantıları nasıl algıladığına, zihinsel süreçler içinde bu algıları nasıl içselleştirdiğine, davranışa nasıl dönüştürdüğüne ve başkalarının niyetlerini nasıl anladığına yoğunlaştıklarını görürüz. Bu, aslında çocukların farklı bakış açılarını yakalayıp, anlamaya başlarken, toplumsal yaşam için gerekli olan becerilerin gelişmesi için önemli olan ve başkaları için de anlamlı olan bir şekilde ortak bağlar oluşturma ve bunu ifade etme becerileriyle yakından ilişkili bir süreçtir. Bruner (1986) büyüme çağındaki çocukların bu becerileri gitgide artan biçimde karmaşıklaşan oyun yapı ve anlatılarına katarak, yetişkin dünyasında oyunlarla yaşantılar elde ederek ve daha sonra arkadaşlarıyla bu yaşantıları paylaşarak özümlediklerini kabul etmektedir. Aslında "mı" gibi yapmanın çok doğal olduğu oyunlarda, çocuklar bildikleri sosyal durum ve olaylara ilişkin yaşantıları kendi kültürel alışkanlıklarının yer aldığı hayali ya da kurgusal yapılar içinde tekrar oluşturmakta ve onu yeniden keşfetmektedirler. Bütün bunlar, Vygotsky'nin sosyal öğrenme adını verdiği durumdur. Sosyal yapılar içinde sunulan çocuk oyunları yaratıcı dramanın temelini oluşturur. Yaratıcı drama etkinliklerinde oluşan çocukların oyunları, onların sadece nesneleri ve olayları daha iyi kavramaları ve anlamalarını değil, aynı zamanda çatışma yaratan duygusal konu ve durumları canlandırırken, farklı durumlar içinde çocukların karşılaşmaları olası olan insanlar ve onlarla olan ilişkilerine yönelik duygularını ve beklentilerini de açığa çıkarmamıza yardım eder (Vygotsky, 1978).

Toplumsal yaşam becerilerinin kazandırılmasına götüren bu yol, karmaşık deneyimleri kavramaya gereksinimleri olan, çevreleriyle ve diğer insanlarla iletişimlerini kısıtlı ya da yetersiz olan, oyunlara kendiliklerinden katılamayan çocuklar için önemli olanaklar sunar. Çünkü Piaget'nin de belirttiği gibi, duyu-motor yaşantı bir çocuğun kavrayışını oluşturmalarının ve karmaşıklaşan kavramsal anlayışı geliştirme yeteneğinin temelini oluşturmaktadır (Bybee ve Sund, 1990). Ortak yaşantıları oluşturmaya yönelik etkinliklere katılma yoluyla, yetişkinlerin oluşturduğu oyunlara katılma düzeyi, bütün çocukların çevreleri hakkında bilgi edinmelerini, içinde yaşadıkları toplumun ve kültürün bir parçası olduklarını öğrenmelerini etkileyen önemli bir göstergedir (Vygotsky, 1978). Bu durum özellikle karmaşık sosyalleşme gereksinimleri olan, gerçek dünyaya ilişkin yeterince yaşantısı olmayan, çevresiyle yeterli düzeyde etkileşim kuramamış olan okul öncesi dönemdeki çocuklara büyük ölçüde uymaktadır. Çünkü, okul öncesi dönemde çocuklar, oyunlara katılmayı reddeder ya da yeterince oyunlarda yer almazlarsa, sosyal anlayışları yeterince gelişmeyip, toplumsal yaşama etkili biçimde katılamayabilirler. Yaratıcı drama çalışmaları ve etkinliklerinin oluşturulması özellikle toplumsal yaşama ilişkin bilgi ve becerileri eksik ve yetersiz olan çocukları, bu beceriler için donatmaya katkıda bulunur. Bu etkinliklere katılma olanaklarını artırmanın, okul öncesi dönemdeki çocukların esnek düşüncelerine, sağlıklı iletişim kurmalarına ve sosyal etkilere karşı duyarlı olmalarına yardımcı olacağı kabul edilmektedir. Kuşkusuz, yaratıcı drama çalışmalarının yanı sıra okul öncesi dönemde elde edilen diğer becerilerin de rolü büyüktür, ama özellikle yaratıcı drama çalışmaları belli sosyal becerilerin kazandırılmasına yönelik olarak amaçlı hazırlanırsa, "mı" gibi yaparak, çocuklar doğal anlama becerilerine sembolik anlama ve anlatma zenginlikleri de katmış olacaklardır. Bu tür uygulamaların özellikle oyunlara yeni yeni katılan, oyunlarda yeterince yer almayan çocukların kazanılmasındaki rolü büyüktür. Böylece çocuklarda doğal olarak var olan oyun potansiyeli ile oyuna katılamama yetersizlikleri arasında bir bağlantı kurulmuş olur.

Böylece, yaratıcı dramadaki oyunlar yoluyla istediğimiz sosyal becerileri geliştirmeye yönelik dayanaklar elde edebiliriz (Pinciotti, 1993).

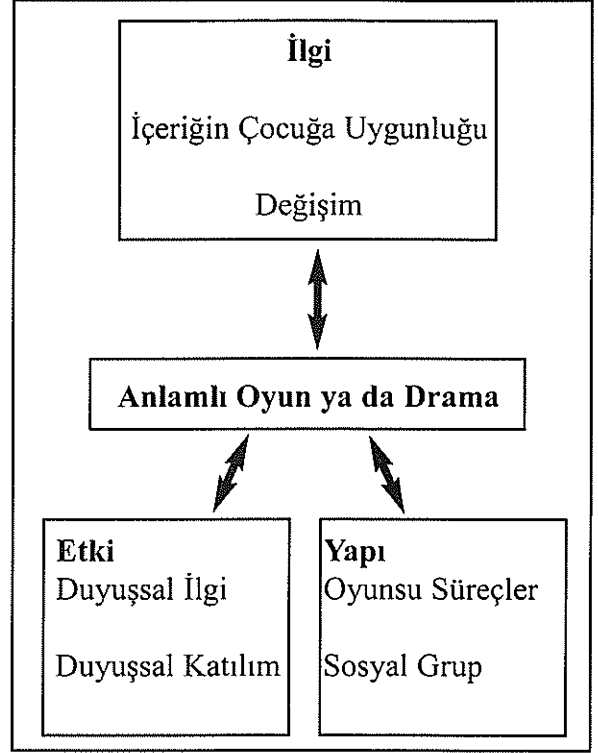
Yaratıcı drama çalışmalarında sosyal içerikli oyunları geliştirip, çocukların karmaşık ilişkiler ağlarını kavramalarını basite indirgeyerek, sosyalleşme becerilerini geliştirerek, diğer insanlarla iletişim kurmaları kolaylaştırabilir. Kasıtlı olarak düzenlenmiş oyun çalışmalarına paralel olarak, eğitimde yaratıcı drama çalışmaları “mış” gibi yapma becerilerini geliştirebilir. Özellikle farklı rollere girerek, çocuklar oyundaki davranışlarının nelere yol açacağını keşfedebilir ve başkalarına karşı vereceği tepkilerin sonuçlarını daha öncesinden kestirebilirler. Böylece, çocuklar olayların neden ve sonuçlarını belirlemeye ilişkin olası dönütleri elde edip, yaşamlarındaki olaylar ve bunların sonuçlarını tahmin edebilirler.

Yaratıcı Drama Aracılığıyla: Toplumsal Yaşama İlişkin Anlamları Oluşturma ve Paylaşma

Sherratt ve Peter (2002), bireylerin yeteneklerine uygun ve ilgilerini çekecek düzeyde olan, duygusal olarak kendilerini ifade edebilecekleri ve onları güdüleyecek sağlam bir yapıya sahip oyun ve drama modeli geliştirmek için çok boyutlu bir model önermektedirler. Bu yaklaşımın temel noktası, çocukların bilişsel ve duyuşsal tepkilerini uygun oyun yapısı içine yedirerek, çocukların kişisel ilgi ve beklentilerini içinde barındıran bir drama etkinliğinde anlamı yakalamalarına olanak sağlamasında yatmaktaydı. Bu yaklaşımla, aynı zamanda, belli bir oyunun kuralları içinde çocuklara olabildiğince esnek davranma şansı verilmesi hedeflenmektedir. Bu uygulama, çocuklara bilgilerini kullanabilecekleri, kendileri için anlamsız olan parçadan çok bütünü kavrayabilecekleri ve anlayabilecekleri biçimde yaşadıkları ortama ilişkin anlayış, bilgi ve deneyimlerini bir araya getirebilecekleri bir çerçeve sunmaktadır. Bunu, oyun akışının öğrenilmesi, çatışmaların çözülmesi izleyecektir.

Yaratıcı drama yoluyla anlamın nasıl oluşturulduğuna ilişkin yapıyı Şekil 1’de görmek mümkündür:

Yaratıcı drama etkinliklerine katılımı artırmak için gerekli olan öğeler

Şekil 1. Peter, (2000)'den geliştirilerek adapte edilmiştir.

Yukarıdaki şekilde sunulan, ilgi, etki ve yapı gibi öğeler, çocukların oyun ya da yaratıcı drama çalışmalarına katılımlarını artırmak, başkalarıyla iletişim kurmalarını sağlamak ve oynusu süreçler aracılığıyla yeni anlamlar yaratmaya yönelik çalışmaların vazgeçilmez öğeleridir. Yaratıcı drama çalışmalarında belli bir toplumsal yaşama katılma becerisi, amaçlı olarak geliştirilmek isteniyorsa, ilgi, etki ve yapıya ilişkin her bir boyutun fizik ve sosyal yönleri dikkate alınmalıdır. Çünkü küçük yaştaki çocukların farklı ilgi ve gereksinimlerinin olması onların liderin söylediğini tekrar etmelerine yol açacak, yaratıcılık kullanılamayacaktır. Yapılan çalışmalar çocuğa uygun değilse, çocuk oynusu süreçlere yeterince katılamıyorsa, duyuşsal açıdan özdeşim kuramıyorsa, yapılan çalışmalarda yalnızca şarkılara katılma, el çırpma ya da amaçsız yürüme veya ortaya saçılan eşyaları

toplama gibi belli rutinleri sergileyecektir. Bazı çalışmaların tekrar edilmesiyle, çocukların duyuşsal ve bilişsel yönlerine hitap edilebilirken, etkinliklerin anlatımla sınırlı kalması neden ve sonuç ilişkilerinin yakalanmasını güçleştirecektir. Özellikle yapılandırılmış drama anlayışından çok, doğaçlama ya da çok iyi bilinen öykü-masallardan yola çıkmak yararlı olacaktır (Hahn, 1991).

Bununla beraber, yetişkinlerle etkileşimlerinde aynı çocuklar oyun potansiyellerini kullanabilirler. Okul öncesi dönemde oyunların öğretmenlerce amaçlı olarak yapılandırılması, çocukların gizli kalmış yeteneklerini kullanmalarını sağlayabilir. Özellikle, çekingen ya da ürkek çocuklarla yapılan çalışmalarda onların doğaçlama ya da oyunlarına ayrılan süreleri genişletme ya da artırmanın, onların sosyalleşmesine katkısı daha fazla olabilir ve bu çocuklar kendilerini iyi ifade edebildikleri sürece daha mutlu olurlar. Yaratıcı drama ya da oyun etkinliklerinde toplumsal yaşama katılma becerileri geliştirme çalışmaları dikkatle planlanmalı, adım adım uygulanmalıdır. Örneğin, evde ya da aile ortamında, yetişkinler çocukların özel alanlarına saygı duyup ondan uzak durabilirler ve çocuklar da bundan rahatsız olmazlar. Ama, oyun ya da akran gruplarında bu özel alanın sürekli ihlal edildiğini görürüz. Böyle bir durumda, öğretmen, çocukların özel alanlarını kendilerinin genişletmesi için müdahale etmelidir. Çünkü toplumsal yaşamda, özel alan en fazla sorunlara yol açan alandır. Çocuğu bir arkadaşıyla aynı anda, aynı mekanı paylaşmaya yönlendirmek, onun grupta uzun süre aynı yerde oturmasını sağlamak, özel alanı genişletme ve diğer bireyleri kabul etmeyi kolaylaştırabilir. Yaratıcı drama çalışmalarındaki gruba dayalı etkinlik yapısı sosyalleşme becerilerini bu anlamda zenginleştirebilir (Dodge ve Frost, 1986).

Çocukların ilgisini uyandırmak, sevdikleri bir etkinliğe ya da oyuna doğrudan karar vermelerini sağlamak ve etkinliği gerçekleştirmek, belli düzeyde kavramsal anlayış kazanmış olmalarıyla yakından ilişkilidir. Yaratıcı drama gruplarındaki etkinliklere katılmak için çocukların yeni durumlara alışması ve kendilerini güvende hissetmeleri gereklidir. Huzursuzluk ya da kaçınmalar ortaya

çıkabilir; ama bunların sorun olmadan öğrenmeye yönlendirilmesi son derece önemlidir. Piaget'nin kavramlarıyla aslında bu, dengenin bozulması üst düzeyde yeni bir dengenin oluşturulmasıdır (Bybee ve Sund, 1990). Bazen, bu duruma uymak istemeyen çocuklar yeni ya da bilmedikleri oyunlara olumsuz yaklaşabilirler. Bu nedenle okul öncesi eğitim alanında çalışanların sık sık güven tazeleyici cümle, ifade ve davranışlarla çocukları güdülemelerinde yarar vardır. Eğer güven verilmezse ve güdüleme yapılmazsa, çocuklar yaratıcı drama çalışmalarında ya da etkinliklerinde kendilerini güvensiz hissettiklerinde çok iyi bildikleri, sevdikleri oyunlara da katılmak istemeyebilirler. Çocuklarla konuşmak, sorunu kavramak, onları sürecin akışına yön verme kararlarına katmak eğitimciler için yararlı olabilir.

Çocuklardaki duyuşsal tepkileri harekete geçirici öğeleri yaratıcı drama çalışmalarına katmak, yaşantıyla birlikte duyuşsal alanın da yaratıcı drama etkinliklerinde işe koşulması demektir. Örneğin, herhangi bir etkinlik ya da oyunda sevilen ögenin ya da nesnenin oyuna katılması bireysel olarak karşılık vermeye yardımcı olabilir. Birden fazla duyuya hitap eden somut objelerin kullanılması ilk anda daha yararlı ve anlamlı olur. Zaman geçtikçe, sembolik ve soyut öğeler etkinliklere eklenebilir. Yenilik ve sürprizlerin, zıtlık, hayal ya da duyguların yaratıcı drama çalışmalarına katılması, duyuşsal anlamda çocukların bu çalışmalara ısınmalarını sağlayıp, etkinliğe ilişkin motivasyonlarını artırıp, etkinliği çekici kılabilir (Prevezer, 2000). Bu tür yaşantılar daha kolay akılda tutulur ve kalıcı hale gelir; çünkü bunlar oldukça işlevseldir (eğlenceli, heyecanlı, merak uyandırıcı) ve bunun yanı sıra duyuşsal açıdan zengin öğeleri içerdiğinden akılda daha fazla kalıcı olacaktır. Araştırmalar duyuşsal ve bilişsel öğelerin, düşünme ve problem çözmede birlikte kullanıldığında daha etkili olduğunu ortaya koymuştur. Duyuşsal boyuta hitap ediyorsak, çocukların ilgi düzeyleri ve dikkatlerinin oldukça kırılgan ve değişken olduğunu dikkate almamız gereklidir.

Toplumsal yaşama katılma becerileri geliştirmek için bu yönde etkinlikleri içeren yaratıcı drama çalışmaları yapmak, çocukların yaratıcı

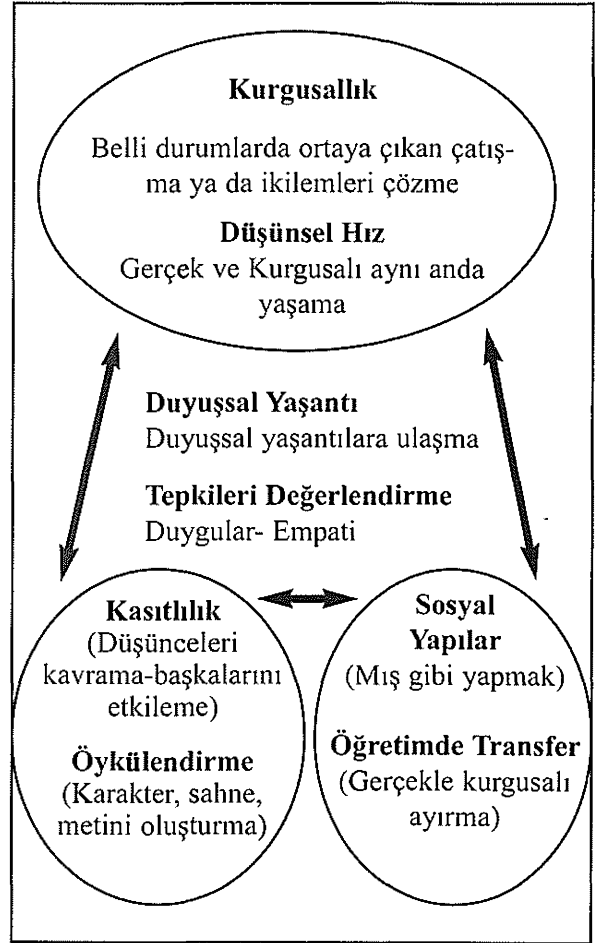
drama etkinliklerinde aynı oyunu yaratmalarını ve ortak anlamları yakalamalarını sağlamak, duyuşsal açıdan etkinliklere katılım isteklerini artırmayla doğru orantılıdır. Bu, yaratıcı drama çalışmalarına çocukların alışmalarını sağlamayı, o andaki tercih ve duyarlıklarını dikkate almayı, çocukların kendilerini iyi ifade edebilmelerini sağlamak için ses, ritim ve hareket kombinasyonuna onları hazırlamayı gerektirir (Prevezer, 2000). Başka bir nokta da bireysel farklılıkların dikkate alınmasıdır. Bazı çocuklar, fazla enerjik, heyecanlı, yüksek düzeyde istekli olabilirken, diğerleri daha sakin, tutuk olabilirler. Bu nedenle, yaratıcı drama etkinliklerinde denge ve uyum son derece önemlidir. Yaratıcı drama çalışmalarında uyumsuzluk düzeyi her zaman kontrol altında tutulmalıdır. Bu, uyumsuzluğun hiç olmayacağı anlamına gelmez, ama uyumsuzluk fazla ise ya da çok az ise, çocukların ilgi düzeyleri ya da duyuşsal katılımları azalabilir, çocuklar çekingenlik gösterebilirler.

Toplumsal Yaşam Becerileri Geliştirme ve Yaratıcı Dramada Yaşanan Süreçler

Çocuklar, yaratıcı drama etkinliklerinde “mış” gibi yaparak, kurgusal olarak farklı ortamlara girerek, yeni durum ve olayları yaşayarak sosyal alışkanlıklarını, davranış biçimlerini ve tarzlarını geliştirebilirler. Bu nedenle, yaratıcı drama çalışmaları çocukların toplumsal yaşama katılma becerilerini destekleyip geliştirebilir, her düzeyde yaratıcı drama çalışmalarına katılan çocuklar, insanların neden öyle düşünüp ya da davrandıklarını keşfedebilirler. Yaratıcı drama çalışmaları, özde iletişim ve etkileşimi içerdiği için, grup yaşantısına dayalıdır ve konular, sorunlar evrensel niteliktedir. Çocuklar için yaratıcı drama çalışmalarının çekici yani eğlenceli olması, ilgi çekmesi, çocukların dinamik olarak katıldıkları, yaşadıkları ve çoğu zaman kolayca hatırlayacakları aktif öğrenme durumlarına katılmalarına olanak sağlamasıdır. Yaratıcı drama bu anlamda duyuşsal süreçleri harekete geçirir ve sosyal anlamda çocukların anlayışlarını geliştirip, güçlük çektikleri alanları kavramalarını sağlayabilir. Daha da önemlisi, yaratıcı drama çalışmaları çocukların oyunlardaki davranışlarına ayna tutar, yaptıkları davranışların sonuçlarının gerçek

yaşamda nasıl olduğunu kestirmelerine yardımcı olur. Kısacası drama çalışmaları çocukların gerçek yaşamla bağlantılar kurmalarını sağlar (McCaslin, 1984).

Yaratıcı Drama Sürecinde Neler Yaşanır?

Şekil 2. Peter (2000)'den geliştirilerek adapte edilmiştir.

Yaratıcı drama çalışmaları, çocukların gerçek yaşamda gösterebilecekleri duygularını harekete geçirerek, onların öğrenmelerini sağlar. Gerçek durumlarda tepkilerinin sonuçlarını kestirmeye olanak tanır. Yaratıcı dramanın sosyal becerileri harekete geçirmedeki en önemli yönü ve gücü, zihinde iki dünyanın aynı anda canlandırılmasına olanak tanımasıdır; çocukların “mış” gibi yaparak aslında gerçek olmayan bir durumda gerçek olan kendilerini gözleme şansı bulmasıdır. Bu, çocuk-

ların zihinsel kapasitelerini geliştirmelerini ve harekete geçmelerini sağlayarak, gerçek yaşamdan kurgusal yaşama geçiş ve geri gelişleri beraberinde getirir. Yaratıcı drama etkinliklerindeki bu gidiş gelişler aslında, onların sınırlarını genişleterek, farklı durumlara kurgusal ve daha esnek yaklaşım becerilerini geliştirir. Çocukların en sevdiği durum da budur aslında (Sherratt & Peter, 2000). Çünkü çocuklar böyle yaparak istedikleri dünyada yer alma olanağı bulurlar, gerçek yaptırımı ve kuralları bildikleri ama kendi kurallarıyla oynadıkları bir alana gidip gelme şansı yakalarlar.

Yaratıcı drama çalışmaları doğal olarak ipuçları vermeyi de içerir, örneğin etkinliklere katılan çocuklar arasındaki dil, hareket ve fiziksel alanı düzenler. Bu düzenleme çocuklara kendi sosyal beceri ve alanlarını anlama, kavrama becerisi kazandırır. Çocuklar sosyal etkileşimi daha etkili biçimde gerçekleştirebilirler ve başkalarına karşı neden duyarlı olmaları gerektiğini kavrarlar. Ayrıca göz göze gelme, geri çekilme gibi davranışları öğrenebilirler. Yaratıcı drama çalışmaları çok geniş bağlamları anında ve doğaçlamalara dayalı sunduğu için iletişim ve dil gelişimine de önemli katkılarda bulunur. Bunun dışında bu tür çalışmalar, sosyal rollerin oyun içinde algılanmasını ve etkileşimini kavramaya olanak sağlar. Katılımcılar, farklı iletişim biçimlerini yaşayarak başkaları üzerinde ne gibi etki bıraktıklarını kavrayabilirler. Bu, aslında, toplumsal yaşam için çocukların kendi kendilerini kontrol etme ve kendi kontrollerini ellerine alma anlamına gelir (Peter, 2000).

Yaratıcı drama çocukların duygusal zekalarını geliştirmeye de ilgilendir. Öykü tamamlama ya da öykü oluşturma gibi teknikler toplumsal yaşama yönelik düzenlendiğinde, öğrencilerin aktif katılma düzeyini artırabilir. Çocuklar bu süreç içinde olayları birbirine bağlamayı ve neden sonuç ilişkilerini kurmayı öğrenirler. Özellikle sosyal yaşama yönelik öykülerin tamamlanması sosyal becerilerin kazandırılması için son derece yararlıdır. Çünkü her seferinde, bir sonraki adımı kestirme zorunluluğu vardır. Çocuklar sosyal olayların neden ve sonuçlarını bu dönemde

öğrenebilir. Yaratıcı drama çalışmaları, motivasyon, çatışmaları çözme, problemler karşısında uygun çözüm yoluna karar verme gibi kendine özgü değeri olan öğrenme yaşantıları sunar. Diğer insanların yaşadıkları güçlükleri kavramada güçlük çeken çocuklar, bu süreçler içinde empati kurmayı öğrenerek toplumsal yaşama katılma becerilerini geliştirebilirler. Okul öncesi dönemde öğretmene düşen, çocuklara yaratıcı dramada bu öğeleri ve anlamları yakalayabilecekleri ipuçlarını ve somut durumları oluşturmaktır (Peter, 1994).

Toplumsal Yaşam Becerileri ve Yaratıcı Drama Uygulamaları

Yaratıcı drama çoğunlukla, çocukların ya da etkinliklere katılan kişilerin yaşamlarında da yer alabilecek durumları, özellikle, çözülmesi gereken çatışma anlarını içerir. Oyunsu süreçler içinde canlandırılabilir, gerçek yaşamdan birçok öge işe koşulduğu için, çocukların sosyal olayları anlamalarını, kurgusal dünya içinde bile sosyal olayların ne gibi sonuçlar doğuracağını kavramalarını sağlar. Bu ortamları bilinçli olarak geliştirip, çocukların bu ortamlara katılmasını sağlamak, çocuklar tarafından sosyal ilişkilerin öğrenilmesine yardımcı olur ve birinci elden kazanım elde edilmesi kolaylaşır. Okul öncesi eğitimcileri oyunlara zaman zaman müdahale ederek, sosyal durumlara çocukların ne gibi tepkiler verdiğini kestirebilir ya da düşünceleri için farklı çatışma durumları yaratabilirler. Yaratıcı drama çalışmalarında istenmeyen bir davranış sergileyen çocuk ya da çocukların, gerçek yaşamda bu davranış sergilemelerinin sonucunun ne olacağını kestirmelerine yönelik ipuçları sağlanabilir. Yaratıcı drama etkinliklerindeki yaşantılar özde tekrarlanabilir, düzeltilebilir seçenekli çalışmalardır. Bu nedenle tekrarlar yapılarak, çocukların anlamları paylaşması ve yakalaması sağlanacağı gibi, değişimleri kavramaları sağlanabilir. Örneğin canlandırmalarda sosyal ilişkiler sonucunda ortaya çıkan çekingenlik, toplumsal yaşama yeterli katılamama gibi sorunlara çözümler bulunabilir. Nesneleri gerçek yaşamda ve kurgusal yaşamda yerinde kullanabilirler. Zaman zaman yetişkin rollerine de girebilecekleri için

olası tepkileri de kestirebilirler (Peter, 2000). Grupla yapılan çalışmalarda soruna bulunan çözümlerin uygulanmasına olanak sağlandığında, her çocuk gerçek yaşamın provasını bir ölçüde görmüş ve kendi sınırlarını da çizmiş olur. Özellikle etkileşimli grup çalışmalarında, çocuklar çözümler yaratarak, sosyalleşme ve ortak payda buluşma gibi sosyal becerileri kazanabilirler. Bunlar aslında, “mış” gibi yapmanın da özünü oluşturur. Toplumsal yaşama yönelik becerilerin yaratıcı drama uygulamalarında geliştirilmek istendiğinde, konuyla ilgili canlandırılacak olay ya da durum vb. çocukların kestirebileceği evreleri içermeli, sağlam bir yapıya sahip olmalıdır:

- a) İçinde sosyal içerikli kısa çatışma anları yer almalı,
- b) Çocukların ilgiyle dinleyip gözleyip, davranışlarını düzenlemesine yardımcı olmalı,
- c) Tekrarlayan bir ritmik yapısı olmalı,
- d) Açık bir hedefi olmalı,
- e) Etkileşimi sağlayıp, aktif katılıma yer vermeli,
- f) Grup çalışmasına uygun olmalı, çocukların katılıma istekli olmasını sağlamalıdır.

Canlandırılacak konuya karar verilince, çocukların sürece mümkün olduğunca çabuk girmesine yardımcı olunmalıdır. Çocukların oyuncaklardan uzaklaşmaları için yine kişiselleştirmeden yararlanılmalı, onların oyuncaklardan uzaklaşmaları sağlanmalıdır (o şimdi dinlenmek istiyor gibi). Canlandırmalar, oyuncaklardan yararlanılarak daha etkili yapılabilir. Örneğin arabayı kullanan bir çocuk kendini şoför sanıyorsa, diğerlerinin de buna eşlik etmesiyle canlandırmaya çocukların doğrudan girmeleri olasıdır. Yaratıcı Drama çalışmaları, okul öncesi eğitim programlarında oldukça alışık olunan karar verme süreçleri başlangıcı için oldukça önemlidir. Çocuklar, bu başlangıçtaki süreçte roller ya da diğer olgulara karar verebilmek için birbirleriyle kendiliklerinden konuşmaya başlarlar. Sminansky and Shefatya ve Smilansky (1990) çocuk oyunlarına

ilişkin çalışmalarında, çocukları rollere adapte etmeye, seçme ve gerçek durum yaratmaya yöneltten bu tür uygulamalara özel önem vermişlerdir.

Bu tür bir akış, çocukların dramanın özünü kavramalarına yardımcı olabileceği gibi, “mış” gibi yapmalarını da kolaylaştırır. Onların kuralları koyup, geliştirmelerini sağlayabilir. Çocukların doğru sosyal ilişkiler geliştirmeleri için, uygun davranış kalıplarını örnek alacakları durumlara etkinliklerde yer verilmeli, gerekirse öğretmenler bu davranış biçimlerine örnek olmalıdırlar. Örneğin, çocukların seçim ve tercih yapmalarını sağlayabilmek için öneriler getirebilir, çocuklara bu yönde yol gösterici olabilirler.

Yaratıcı Drama Süreçleri ve Toplumsal Yaşama Katılma Becerilerini Kazanma

Çocuklar kendilerinin ürettikleri ya da oluşturdukları etkinliklere bütün güçleri ile sahip çıkar ve onu gerçekleştirmeye çalışırlar. Bu nedenle, çocukların yaşantıları elde etmeleri için birlikte yapılan üretimler oldukça yararlıdır. Yaratıcı drama çalışmaları bir gün ya da bir haftada sonuç verecek sihirli bir değnek değildir, sürecin yaşanması, küçük adımlar halinde ilerlenmesi son derece önemlidir. Çocuklar, sürecin doğasını kavramalı, nasıl davranacaklarına ilişkin ipuçlarını almalıdırlar. Yaratıcı drama çalışmaları çocukların tümünün aktif katılımını esas alır. Bu nedenle çalışmaları çekici hale getirmek, çalışmalarda tempoyu ayarlamak, çatışma anlarını ve çözümleri sağlamak öğretmenin elinde olmalı ve bunu, yeri ve zamanı geldiğinde kullanmalıdır. Çocukların sıkıldığı ya da istemedikleri durumlarda, sürece heyecan katıcı yeni öğeler eklemek yarar vardır. Süreç değerlendirilirken, öğrencilerden “nasıl” ya da “neden” sorularıyla açıklanmalı cevaplar istenmeli, “evet-hayır” gibi sözcüklerle cevaplandırılacak sorulardan kaçınılmalıdır (Peter, 1994). Örneğin biz bu durumda hatalı mıyız? gibi bir sorunun cevabı muhtemelen evet ya da hayır olacaktır. Oysaki, biz durumdan kurtulmak için nasıl davranmalıyız? gibi bir soru daha ayrıntılı bir cevap gerektirecektir. Böylece çocuklar kendi önerilerinin ya da yapmak istediklerinin işe yarar olup olmadıklarını kavrayabilirler.

Yaratıcı dramadan okul öncesi eğitimcilerinin de öğreneceği çok şey vardır. İçerik, konu ve yapı arasında uyum sağlama tüm öğretim evreleri için gerekli olan bir beceridir. Yaratıcı drama çalışmalarında, gerçek yaşam yansıtıldığı için, eğitimciler çocukların sosyal gelişimlerini bu dönemde daha rahat ve gerçekçi izleme olanağına sahip olurlar. Çünkü, oyun çocuğun kendisini en rahat ve doğal hissettiği alandır. Çocuklarla birlikte role girmek, hem çocuk dünyasını hem de yetişkin dünyasını aynı anda yaşamak demektir. Bununla birlikte aşırı müdahale ya da role aşırı girme, çocuklarda yanılgılara yol açabilir. Eğitimciler, yaratıcı drama oturumlarında gerçek yaşam ile kurgusal yaşamı çocukların önüne getirme olanağı yakalarlar. Öyküleştirmelerle, akış ve sıralama gibi becerileri gözleminin yanı sıra, iki dünya arasındaki bağlantıların kurulma düzeylerini de belirleyebilirler. Özellikle öyküleri canlandırırken, çocuklar öykünün kahramanının iç dünyasına girerek, çatışmaları çözme ve empati kurma becerilerini geliştirirler (Taylor, 2000).

Toplumsal yaşama yönelik etkinlikler geçmişte ve günümüzde yaşayan insan ve kültürlerin doğası ve mirası üzerine yoğunlaşır. Sosyal etkinlikler küçük çocukların yaşamlarının hem bütünleşik parçası hem de onların ilgisini çeken bir alandır. Çocukların kendi çevreleri ve yaşamlarına egemen olma arzusu, onların kültürel ve sosyal yaşamlarının birçok yönünü daha iyi anlamaya yönlendirir. Toplumsal yaşam becerilerine yönelik etkinlikler yoluyla, çocuklar etraflarındaki dünya ve başkalarına ilişkin düşüncelerini daha bilinçli olarak geliştirebilirler (Taylor, 2000).

Eğitimin temel amacı, çocukların topluma sağlıklı olarak katılmasını sağlamak olsa bile, sosyal etkinlerle yapılan çalışmalar demokrasi ve toplumsal yaşamı yansıtan önemli olayları yaşamdan örneklerle çocukların yaşamına getirir. Problem çözme, karar alma, bağımsız çalışma ve işbirliği gibi öğelerin okul öncesi dönemde kazanılması, çocukların iyi vatandaş olabilmelerini sağlayabilmektedir.

Bütün çocuklar benzer sosyal grup ve kurumlar içinde yaşarlar. Okul öncesi dönemdeki

çocuklar, başkalarıyla iş birliği, iletişim ve etkileşim içine girmeyi bu dönemde kavramak zorundadırlar. Bu kişisel becerilerin erken yaşlarda kazanılması oldukça önemlidir. Çocuklar başkalarını ne kadar iyi anlarsa, kendi dışlarındaki dünyayla o kadar kolay iletişime girebilirler. Çocuklar, düşüncelerini paylaşıp konuşma ve dinleme becerilerini geliştirip, ortak etkinliklerde iş birliğine girip, sınıftaki kuralları rahatça uygulayabilirler. En önemlisi, sınıf içinde kendilerine düşen görevleri yerine getirebilirler. İnsanlar arasındaki benzerlikleri, kültürel farklılıkları belirleyebilirler. Bir olayı başkalarının bakış açılarıyla görebilirler. Okul öncesi dönemdeki çocuklar, zaman kavramının farkına varmaya, artık yaşamlarını da ona göre düzenlemeye başlamışlardır. Üç ya da dört yaşında olsalar bile, düzenli ve tekrarlayan olaylara bağlı olarak düzenleme yapabilirler, geçmişteki olayları anlayabilirler, bunların günümüzdeki olaylarla ilişkilerini gösterebilirler. En önemlisi zaman değişimini ve sürekliliğini kavrayabilirler. Öykü okuma, oyun zamanı gibi belirli etkinlikleri belirleyebilirler; bugün, yarın ve gelecek zaman gibi kelimeleri zaman zaman kullanabilirler. Çevrelerindeki değişiklikleri (özellikle mevsimsel) kavrayabilirler, “dünkü etkinlik” gibi geçmiş kavramları yerinde kullanabilirler. Yağmur yağdıktan sonra, her yerin ıslanacağını ya da yağ olacağını söyleyerek, şimdi ve geçmiş arasındaki bağlantıları kurabilirler (Pinciotti, 1993).

Bununla da kalmayıp, yön ve yer kavramlarını da düşünmeye başlarlar. Evlerini ve okullarını yönsel olarak ifade etmeye başlarlar. Yanlış yöne gidildiği zaman anne ya da babalarını uyara bilmektedirler. Resimlerinde park, ağaç, bina gibi kavramsallaştırmaları kullanmaya başlayarak çevrelerini ve evlerini gösterirler. Ev ve okul gibi farklı mekanları birbirinden ayırıp, bloklar ya da legolarla ev ya da bahçe yapabilir bunları basit çizimlerle gösterebilirler; yakın, uzak, ön arka gibi göreceli mekansal kavramları kullanabilirler. Benzer yerlerin ortak özelliklerini kavrayabilirler (evler, binalar, caddeler gibi). Çocuklar bunun yanı sıra, ekonomik etkinliklerle de karşılaşmaya başlarlar. Üreticiler ve tüketiciler arasındaki farkları keş-fedebilirler, mal ve hizmetleri üreten

insanların farkına varmaya başlarlar. Yeme, içme ve giyme gibi temel insani ihtiyaçları anlayabilir, tüketiciliğin ne olduğunu kavrayabilirler. Bu nedenle, özellikle 5-6 yaş gruplarında yaratıcı drama çalışmalarında bu becerileri kullanabilecekleri etkinliklerin yaratılması oldukça yararlı ve önemlidir (Hahn, 1991).

Sonuç

Okul öncesi dönem, sosyal açıdan çocuğun toplumla karşılaştığı, kurumsal ilişkilerin oluştuğu dönemdir. Bu dönemde çocuk, sosyal etkileşim ve iletişimi daha katı ve kurallara uygun biçimde gerçekleştirir. Bu dönemde çocuklara verilecek olanaklar, oyun ve gerçeklik arasındaki çatışmayı yakalayarak, onların akranlarıyla daha sağlıklı sosyalleşme becerisi geliştirmelerine yol açabilir. Yaratıcı drama çalışmalarında çocuklar, sosyal olaylar ve durumlara, yaratıcı ve esnek yaklaşma becerileri geliştirebilir, kendi ve başkalarının davranışlarını bu çerçevede düşünerek olayların neden ve sonuçlarını kavrayabilirler. Bütün bunlar sosyal etkileşim ve iletişim becerilerini de geliştirmek anlamına gelir. Yaratıcı drama sosyal yaşamda gerekli olan, öz güven ve rahatlık gibi duyguların gelişmesine katkıda bulunabilir. Çocuklar da bu duyguları kazandıklarında daha sonraki dönemlerde sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirebilirler. Yaratıcı drama çalışmaları çoğu zaman, okul öncesi çocukların, spontan, kurgusal oyunlarıyla örtüşür. Bu oyunlar, o günün psikolojik, sosyal ve eğitimsel atmosferine göre farklılık gösterse bile, yaratıcı drama çalışmaları oyun formundan bu anlamda farklılaşıp oyunun ulaşmadığı noktalara ulaşmada etkili bir araçtır. Okul öncesi dönemde yaratıcı drama çalışmaları çocukların kendisi ve başkalarıyla ilgili olarak düşünme biçimlerini zenginleştirmek ve değiştirmek için kullanılabilecek sanatsal araç olarak görülmelidir. Yaratıcı drama, çocukların oyunlarından yola çıkan, katılımcılarının kendilerine ve başkalarına karşı sanatsal bilinç ve duyarlılığını zenginleştirmek ve geliştirmek için tiyatral tekniklerin kullanılması ve çocuk oyunlarının bizzat kendisinden ortaya çıkmıştır. Yaratıcı drama süreci, çocuğun bir bütün olarak zihinsel ve fiziksel aktivitelerini doğaçlama ve sürece dayalı yaşantılarla bütünleştirmesini he-

defler. Yaratıcı drama çalışmalarının hedefi sosyal yapı içinde çocukların kurgusal düşünme biçimleriyle gerçek yaşam arasında bağlantı kurmalarına yardım etmektir. Katılımcılar, aynı zaman, mekan ve anlamları paylaşmayı öğrenirler. Okul öncesi dönemde yapılacak çalışmalar karşılıklı iş birliği ve etkileşim yoluyla bilgi, beceri ve duyguların paylaşılmasına yol gösterebilir. Daha ileri dönemde ise, bu nitelikler özel yaşama ve davranışlara aktarılabilir. Bu anlamda, okul öncesi dönemde yaratıcı drama çalışmaları soyut düşüncenin gelişmesine katkıda bulunur. Okul öncesi dönemde, yaratıcı drama çalışmalarını önemli kılan neden, oyunun yeniden oluşturulan oyunun ve devinim çalışmalarının sosyal ve bilişsel gelişimin özünü oluşturmasıdır. Bu dönemde çocukların kendi gerçek dünyalarıyla ilgili görüş ve anlayışlarını yansıtmaya yeteneği düşünce ve dil gelişimin önemli parçasını oluşturur. Bu nedenle, yaratıcı drama çalışmaları, taklitte başar ve çocuk kurgusallık ile eylem arasındaki gerçekliği kuruncaya kadar sürer. Hem yaratıcı drama çalışmaları hem de oyun benzer dramatik yapıları içerse bile, yaratıcı drama çalışmaları daha sağlam ve hedefe yönelik yapılandırılmış olma gibi yönleriyle avantaj sağlar.

Aralarındaki önemli fark her iki etkinliğin de amaç ve işleyişlerinin farklı olmasıdır. Kurgusal oyunlarda zaman belirsizdir, oyunlar her yerde, ansızın gelişebilir, çocuklar tarafından geliştirilebilir ya da yönleri değiştirilebilir. Oysaki, yaratıcı drama çalışmalarında etkinlikleri tasarlayan ve ilk adımı atan öğretmenlerin özel bir yeri vardır. Bu da yaratıcı drama çalışmalarını özel kılan noktadır. Çünkü çocuk oyunlarında yetişkin dünyası nadiren yer alırken, yaratıcı drama çalışmalarında yetişkin dünyasına da yer verilmektedir. Böylece öğrenciler gelecekteki olası rollerine hazırlanabilmektedirler. Bu noktada akılda tutulması gereken önemli nokta, yaratıcı drama çalışmalarının çocuk tiyatrosundan farklı olmasıdır. Bununla birlikte, yaratıcı drama çalışmaları sanatsal ifade becerisini geliştirdiği için, çocuklar katarsise ulaşabilirler yani çok kısa bir süre dünyayı durdurup iletişim kurma olanağına sahip olabilirler. Yaratıcı drama çalışmalarının başarısı öğretmenlerin yeteneklerine bağlıdır (Pinciotti, 1993).

Öğretmenin yetenekleri, çocukların kültür ve anlayışlarını kavramalarını, çocuk gelişimi konusunda bilgi sahibi olmalarını, grup yönetimi ve sınıf yönetimi gibi alanları içerir. Öğretmen, bütün çocukların farklı olduğunu kavramalı ve uygulamada çocukların sosyal yaşamla ilişki kurmalarını sağlayacak ipuçlarını vermelidirler. Bu nedenle yaratıcı drama çalışmaları yalnızca oyun alanlarında değil mekanın tümünde gerçekleştirilmelidir. Yani, sosyal becerilerin kazanılacağı birçok yerde oluşturulmalıdır. Nesneleri, mekanları değiştirme ve farklı açıdan ele alma gibi uygulamalar çocuğa "mı" gibi yapma olanağı verir. Bu tür etkinlikler okulöncesi dönemde başlar ve çocuğun düşünme biçiminin bir parçası olur. Böylece yaratıcı drama çalışmaları duysal açıdan zengin beceriler sağlar. Bu beceriler, hatırlama, öğrenme, problem çözme ve yaratıcılık başlıkları altında özetlenebilir. Yani, görünmeyeni görünür yapma, duyulmayı duyulur yapmayı ön plana çıkarır. Okul öncesi dönemdeki yaratıcı drama etkinliklerinin en önemli yönü toplumsal yaşam becerilerine yönelik etkinliklerde çocuklar arasında karşılıklı görüş ve düşünsel değişime olanak sağlamasıdır. Çocuklar, ekip çift ya da gruplar halinde çalışarak başkalarını daha kolay anlayabilirler. Süreç ilerledikçe, çocuklar bu etkinliklerde elde ettiklerini yaşamlarına aktarmayı sağlayacak, iletişim ve metakognitif yeterliklere sahip olabilirler. Yaratıcı drama çalışmalarında öğrenciler yalnızca bildiklerini değil ne bildikleri hakkında düşünce ve duygularını da ifade etmeyi öğrenirler. Grubun yarattığı ortak normlara uymayı öğrenirler. Grupla iletişim ve etkileşimi etkileyen sorunları çözme becerileri elde ederler.

Kaynaklar

- Adıgüzel, H. Ö. (1993). *Oyun ve yaratıcı drama ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi
- Bruner, J. (1986). *Actual Minds, Possible Worlds*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bybee, R.W. & Sund, R.B.(1990). *Piaget for Educators*, (1st Ed). Illinois: Waveland Pres.
- Dodge, M. K.and Frost. L. J. (1986). Children's Dramatic play. *Childhood Education*, 62, 13, 166-170.
- Erickson, E. (1972) *Play and actuality*, in: M.W. Piers (Ed.) *Play and Development* New York, Norton.
- Griffing, P. (1983). Encouraging dramatic play in early childhood. *Young Children*, 38, 2, 13-22.
- Hahn, C. (1991) *Advocating Early Childhood Social Studies. Elementary School Social Studies: Research As a Guide To Practice* Ed. Virginia. A.Atwood, Washington DC.
- Harrison, L. (1999). *Drama: Curriculum Bank*, Scholastic, Ld. UK.
- Howell J. and Corbey, L.S. (1997). One of the housekeeping corner and onto the stage- extending drama play. *Young Children*, 52, 6, 82-88
- İsmihan, E.(1992). *Dramatizasyonun çocuk eğitimindeki rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- McCaslin, N. (1984). *Crative Drama in the Classroom (4th Ed)*. London: Longman.
- Peter, M. (1994). *Drama for All*. London: David Fulton Publishers.
- Peter, M. (2000). All about drama nursery. *World*, 6, 15-22.
- Pinciotti P. (1993). Creative drama and young children: The dramatic learning connections. *Arts Education Policy Review*, 94, 24-29.
- Prevezer, W. (2000). *Musical Interaction and Children*, in S.Powell (Ed) *Helping Children With Autism To Learn*. London: David Fulton
- San, İ. (1990). Eğitimde yaratıcı drama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23.
- Shefatya, L. & Smilansky, S. (1990). Facilitating play: A medium for promoting cognitive, socio-emotional, and academic development in young children. Gaithersburg, MD: Psychosocial and Educational Publications.
- Sherratt, D.& Peter, M. (2002). *Developing Play and Drama With Autistic Spectrum Disorders*. London: David Fulton Publishers.
- Taylor, P. (2000). *The Drama Classroom: Action, Reflection, Transformation*. NewYork_ Routledge.
- Turner, H., Mayall, B, Dickinson R., Clark, A., Hood, S., Samuels, J., ve Wiggins, M. (2004). *An evaluation of the National Theatre's Drama Work in Primary Schools*. Social Science Research Unit Institute of Education University of London.
- Üstündağ, T. (2001). *Yaratıcı Drama: Öğretmenin Günlüğü*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in Society: the development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press

Summary

Usage of Creative Drama for Constituting of Social Life Skills in Preschool Years

İsmail GÜVEN*
Ankara University

Creative drama in preschool involves young children in expressive and spontaneous productions. Children demonstrate their own interpretation to music, songs, and stories through movement and dramatic experiences. These experiences contribute to children's ability to communicate more effectively and engage in cooperative activity with others. Young children express their ideas, thoughts, and feelings using a variety of symbols. Through their art, music, and dramatic play, children actively engage in representing what they know and how they think, using problem-solving strategies to express ideas in different forms. The fine arts enhance children's ability to interpret symbols and are associated with growth in all areas of development, including academic learning. Children explore a wide variety of materials and make discoveries about color, shape, and texture through art experiences. They learn to express what they know and begin to recognize how others express themselves through art. Creative drama provides participants a chance not only to share what they know, but an opportunity to demonstrate through action their ability to think, feel, and imagine about what they know. Participants work to create and develop the imaginative, or pretend scenario and then abide by the rules of the evolving enactment. It is during the imaginative activity that children's greatest self-control occurs because they must abide by a new

set of rules that they and the group have created for themselves. All behaviors must fit the affect and image they have chosen to enact in order to communicate clearly and effectively to the group.

Creative Drama activities aim to promote the child's imagination. Imagination is one of life's indispensable ingredients. Children have opportunities to begin to see other possibilities - a new stimulus for their life. Imagination gives life excitement - it keeps things interesting. Many researchers have put emphasis on the tremendous effect drama and theatre can have on children's cognitive and affective development. Even our top scientists need an imagination. Creative drama, by its very nature entails that the child be put into circumstances - physically, mentally and emotionally - that are outside their understanding of how things should be. Thus, you can see that by encouraging drama both at school and in the home, you are giving your child some enormous personal benefits that will stay with them long into adulthood. "Drama" and "theatre" generally refer to the process and the production, respectively; however, in classroom application, the focus should be shifted from learning drama to emphasizing the process of learning through drama. Dramatic activities are crucial to early development as children can be involved in social life as a holistic and meaningful communication

* Assist. Prof. Dr., Ankara University, E-mail: iguven@education.ankara.edu.tr

process. Teachers should be aware of that being fun, interesting, and entertaining is only one dimension of drama and theatre, which provides children with strong incentives to learn and to discover. Preschool children develop personal and social skills that enable them to function well within the social setting of the classroom. Children develop a sense of who they are and their capabilities, and establish positive relationships with others, which enables them to effectively participate in class and community and accomplish meaningful tasks. Children develop a sense of self in Preschool. They begin to show initiative in learning and begin to take greater responsibility for their own behavior. They learn

to channel their energies in ways that promote effective learning experiences. Children develop interpersonal and social skills for communicating with others. They learn alternatives for resolving conflicts and communicating their needs and feelings verbally, and they begin to develop and maintain productive relationships with other children. Preschool children participate in experiences that foster fundamental motor and movement skills, such as walking and running, which are necessary for participation in games and sports throughout life. They begin to develop gross motor skills that involve throwing, catching, and kicking, and fine motor skills that involve greater precision and accuracy of movement.